

กฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่ของญี่ปุ่น กับผลกระทบด้านความมั่นคง ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Japan's New Security Law

and the Security Impacts on Southeast Asia

พลตรี สิริพจน์ รำไพกุล

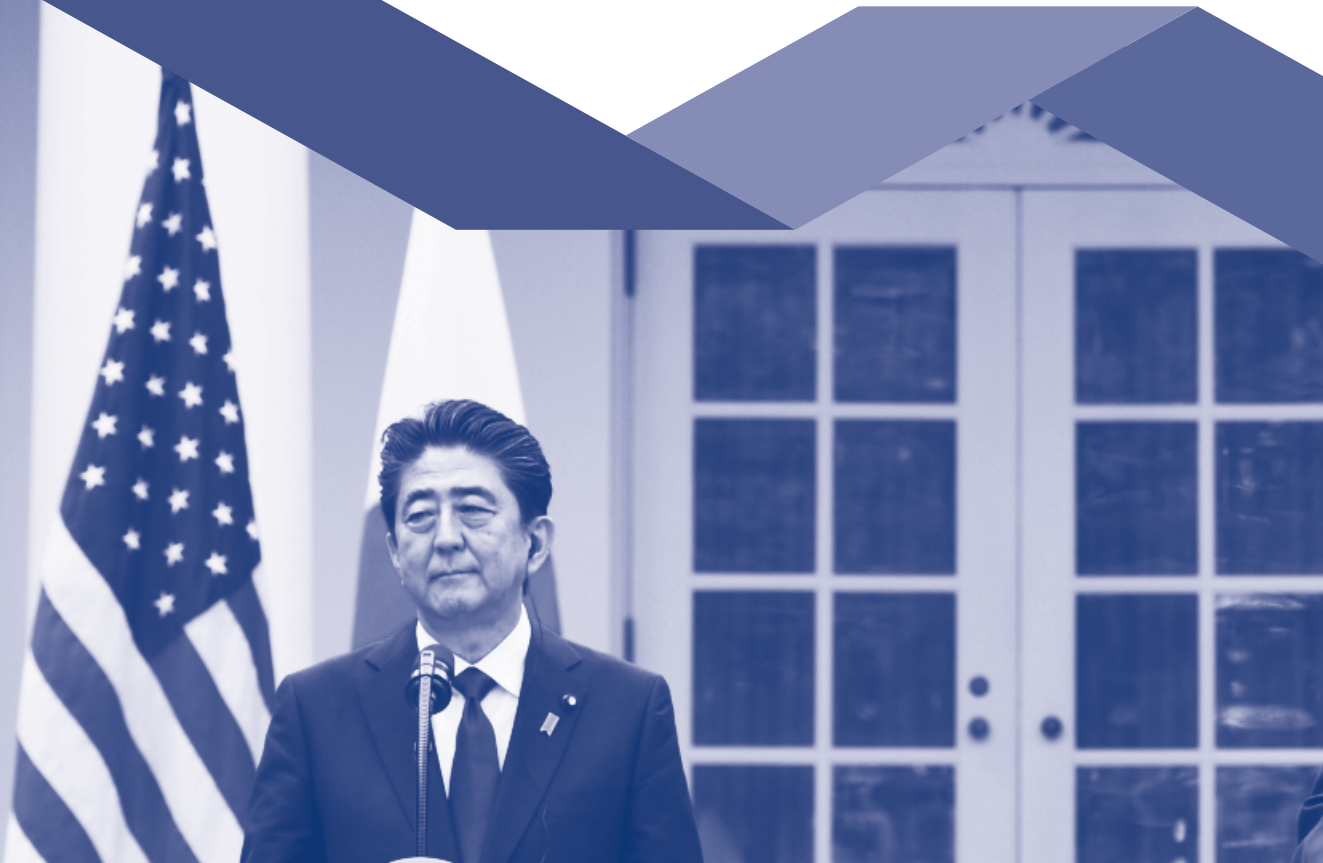
ผู้อำนวยการสำนักวิเทศสัมพันธ์ กรมข่าวทหารบก

Major General Siripot Rumpaikul

Director, Office of External Relations Directorate

of Intelligence Royal Thai Army

E-mail: siripot2036@gmail.com

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ทั้งในประเด็นข้อพิพาทเรื่องสิทธิการถือครองดินแดนของจีน การทดสอบขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ ได้ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดมากขึ้นในความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาค และได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นต้องทบทวนบทบาทด้านความมั่นคง และขีดความสามารถของกองกำลังป้องกันตนเอง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของญี่ปุ่น จึงได้มีการประกาศใช้นโยบายการป้องกันประเทศใหม่ ด้วยการปรับปรุงยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศ โดยเริ่มจากการยกระดับทวงป้องกันตนเองเป็นกระทรวงกลาโหม เริ่มบังคับใช้กฎหมายในการส่งมอบยุทธโประกรณ์และเทคโนโลยีในการป้องกันประเทศ และการเข้าไปตีความรัฐธรรมนูญมาตรา 9 เพื่อเปิดทางให้ญี่ปุ่นสามารถใช้กำลังร่วมกับพันธมิตรที่ใกล้ชิดในการป้องกันญี่ปุ่น (Collective Self-Defense) ได้ภายใต้ขอบเขตที่กำหนด รวมถึงการประกาศใช้กฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่อย่างเป็นทางการ ที่เป็นการยกระดับการปฏิบัติการทางทหาร ทำให้ญี่ปุ่นมีอำนาจในการใช้กำลังทหารในความขัดแย้งระหว่างประเทศภายใต้ข้อจำกัดที่กำหนดไว้ รวมถึงการอนุญาตให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นมีสิทธิใช้กำลังในการปกป้องตนเอง หรือเข้าช่วยเหลือชาติพันธมิตร และสามารถส่งกองกำลังป้องกันตนเองเข้าร่วมในกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางทหารครั้งสำคัญ หลังจากญี่ปุ่นถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบสันติภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมานานถึง 70 ปี นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่ามกลางความกังวลจากประเทศรอบบ้านว่าญี่ปุ่นกำลังจะใช้ความพยายามในการกลับไปสู่ความเป็นมหาอำนาจทางการทหารเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต อีกทั้งอาจส่งผลให้เป็นช่องทางสำหรับประเทศอื่น ๆ ใช้เป็นข้ออ้างในการขยายอิทธิพลทางการทหารได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะจีนหรือเกาหลีเหนือ ความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นครั้งนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกอย่างเดียว ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นแสวงหาความร่วมมือ และให้การสนับสนุนกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่เป็นคู่ขัดแย้งกับจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นเอกภาพของประเทศในภูมิภาค และอาจทำให้เกิดการแข่งขันกันสะสมอาวุธยุทธโประกรณ์ได้

คำสำคัญ: กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น, ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ, สิทธิในการป้องกันตนเองร่วม, กฎหมายความมั่นคง, นโยบายด้านการทหาร

ABSTRACT

The changing security situation in Southeast Asia, both on China's territorial claim dispute or North Korea's missile test, has caused more tension to the relationship between Southeast Asian Countries and affected Japan's national interest. Thus, Japan needs to review its role in security and the capacity of the Japan Self-Defense Force in order to protect its national interest. The new national security policy was announced and implemented. The improved national security strategy includes the transition of its Defense Agency to Ministry of Defense, law enforcement regarding the transfer of defense equipment and technology and the reinterpretation of the Article 9 of the Constitution to allow collective security so that Japan can employ the joint forces with close allies for national defense within certain limit. Also, the official announcement of the new security law is an expansion of Japan's military operations and gives Japan the authority to use their defence forces in international conflicts within certain limit, as well as bestows the Japan Self-Defense Force the rights to defend itself, assist friendly nations, and send troops to participate as part of a UN peacekeeping force. The new security law is considered a major change of military policy after Japan had been limited by the peace clause by virtue of the current Constitution for 70 years following the World War II, amidst the concern of neighboring countries that Japan is attempting to revert to its military superpower status in the past and that the movement might become an excuse for other countries, especially China and North Korea, to increase their military influence. This movement of Japan has an impact not only on security in East Asia, but also Southeast Asia as well; as it has allowed Japan to seek cooperation from and [provide support to other countries, especially Southeast Asian nations that are in dispute with China, which may in turn affects the unity of countries in the region and triggers a regional arms race.

Keywords: Japan Self-Defense Force, National Security Strategy, Collective Self – Defense, security law, Military Policy

บทนำ

จากสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังคงมีความตึงเครียดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ กับประเทศรอบบ้าน ในประเด็นข้อพิพาทเรื่องสิทธิการถือครองดินแดน (โดยเฉพาะจีนที่มีการขยายกิจกรรมทางทะเลอย่างรวดเร็วและมากขึ้น ในพื้นที่ทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ รวมทั้งการประกาศเขตพิสุจน์ฝ่ายในการป้องกันภัยทางอากาศ (ADIZ) แต่ฝ่ายเดียว) ส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องวางยุทธศาสตร์ในการป้องกันประเทศใหม่ โดยเฉพาะบทบาททางทหาร เพื่อให้มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น และสามารถรองรับต่อภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้น โดยเมื่อเดือนเมษายน 2557 ครม. ญี่ปุ่นมีมติอนุมัติกฎหมายส่งออกอาวุธใหม่ เพื่อผ่อนคลायข้อจำกัดต่าง ๆ ในการส่งออกอาวุธและยุทโธปกรณ์ ทำให้ญี่ปุ่นสามารถสนับสนุนยุทธโธปกรณ์ในการกิจที่มีเป้าหมายเพื่อรักษาสันติภาพ และการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งสามารถจัดหาอุปกรณ์ป้องกันตนเองไปยังพื้นที่ที่มีทหารจากกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นประจำการอยู่ และยังสามารถพัฒนาและผลิตอาวุธร่วมกับสหรัฐฯ และพันธมิตรสำคัญได้เพื่อเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2557 คณะรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ผ่านมติตีความใหม่มาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นจากเดิมที่กำหนดให้ญี่ปุ่นใช้กำลังได้เพียงป้องกันประเทศตนเองเท่านั้น แต่การตีความใหม่นี้จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม (Collective Self-Defense) โดยสามารถใช้กำลังทหารช่วยเหลือประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด/มีผลประโยชน์ผูกโยงกับญี่ปุ่นได้หากถูกโจมตีและล่าสุดเมื่อเดือนกันยายน 2558 รัฐสภาญี่ปุ่นได้ลงมติเห็นชอบร่างกฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่อย่างเป็นทางการ ซึ่งเปิดทางให้ญี่ปุ่นมีอำนาจในการใช้กำลังทหารในความขัดแย้งระหว่างประเทศ ภายใต้ข้อจำกัดที่กำหนดไว้

ซึ่งรวมถึงการอนุญาตให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นมีสิทธิในการปกป้องตนเอง หรือเข้าช่วยเหลือชาติพันธมิตร แม้ว่าญี่ปุ่นไม่ถูกโจมตีก็ตาม และสามารถส่งกองกำลัง

ป้องกันตนเองเข้าร่วมในกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ สามารถทวงอาวาระหว่างการปฏิบัติการกิจ และสามารถเข้าร่วมในกองกำลังนานาชาติของสหประชาชาติได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางทหารครั้งสำคัญยิ่งหลังจากที่ญี่ปุ่นถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบสันติภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมานานถึง 70 ปี นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากทั้งภายในประเทศ และความกังวลจากประเทศรอบข้าง ที่เกรงว่าญี่ปุ่นกำลังจะใช้ความพยายามในการกลับไปสู่ความเป็นมหาอำนาจทางทหารเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต อีกทั้งประเด็นที่นานาประเทศจับตามองอยู่คือ ถึงแม้ว่าการดำเนินการของญี่ปุ่นจะเป็นเพียงการปูพื้นฐานทางกฎหมายไม่ได้ใช้สิทธินี้จริง แต่ก็ยังเป็นเหตุให้ประชาคมโลกตั้งข้อสงสัยจนกระทั่งเกิดความหวาดระแวงมากขึ้นอีกในภูมิภาคนี้ และอาจส่งผลให้เป็นช่องทางกับประเทศอื่น ๆ ใช้เป็นข้ออ้างในการขยายอิทธิพลทางการทหารได้ โดยเฉพาะจีนหรือเกาหลีเหนือ

การผ่อนปรนข้อจำกัดต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นการขยายบทบาททางทหารของญี่ปุ่นให้มีความกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งด้านการป้องกันตนเอง และการให้ความช่วยเหลือแก่ชาติพันธมิตรที่ตกอยู่ภายใต้การโจมตี นอกจากนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นกระชับความสัมพันธ์ทางทหารกับสหรัฐฯ และชาติพันธมิตร ซึ่งรวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายบทบาทด้านความมั่นคงทางทะเลของญี่ปุ่นกับประเทศที่เป็นคู่ขัดแย้งกับจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ เวียดนาม และฟิลิปปินส์ (เนื่องจากญี่ปุ่นสามารถที่จะถ่ายโอนหรือส่งออกอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับประเทศต่าง ๆ ที่กำลังเป็นคู่ขัดแย้งกับจีนในกรณีพิพาททะเลจีนใต้) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นเอกภาพของประเทศไทยในภูมิภาค และอาจทำให้เกิดการแข่งขันกันสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ได้สำหรับประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นในทุก ๆ ระดับ การขยายบทบาทด้านการทหารและการผ่อนคลायข้อจำกัดของการส่งอาวุธและยุทโธปกรณ์

ของญี่ปุ่นในครั้งนี้ น่าจะเป็นโอกาสของไทยที่จะเพิ่มการขยายความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง รวมทั้งด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศที่กองทัพอากาศกำลังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาได้

สถานการณ์และปัญหาความขัดแย้ง

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

สถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (East Asia) ทั้งความมั่นคงทางทหาร ข้อพิพาททางประวัติศาสตร์ และข้อพิพาทในอธิปไตยและดินแดน ได้นำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมืองในภูมิภาค ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เพิ่มความเสี่ยงทางการเมืองมากขึ้น เมื่อทางการเมืองเกาหลีเหนือท้าทายด้วยการทดลองขีปนาวุธ และพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ขณะที่จีนมีความเคลื่อนไหวอย่างสำคัญและกำลังให้ความสำคัญกับความเป็นมหาอำนาจทางทะเล (Maritime Power) ทั้งในมหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้

ปัญหาความขัดแย้งในเอเชียตะวันออก

1. ปัญหาข้อพิพาทพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนตะวันออก ปัญหาการอ้างสิทธิ์ในพื้นที่หมู่เกาะเตียวหยูหรือหมู่เกาะเซนกากุ เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ยังคงยืดเยื้อและไม่สามารถหาข้อยุติได้ ซึ่งนอกเหนือจากเรื่องการแย่งชิงพื้นที่ทับซ้อนแล้ว ยังรวมถึงผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติด้วย ปัจจุบันแม้ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจของจีนกับญี่ปุ่นจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดี แต่หลังจากที่ทั้งญี่ปุ่นและจีนใช้นโยบายเชิงรุกต่อการอ้างกรรมสิทธิ์อย่างต่อเนื่อง การกระชับความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศจึงยังเป็นเรื่องที่ยาก โดยท่าทีที่สำคัญของญี่ปุ่นคือ การที่รัฐบาลญี่ปุ่นรวบรวมเงินกว่า 2,050 ล้านเยน (ประมาณ 806 ล้านบาท) เพื่อซื้อเกาะดังกล่าวจากนักธุรกิจชาวญี่ปุ่น เมื่อปี 2558 ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลจีนเป็นอย่างมาก แม้ว่าทางการญี่ปุ่นอ้างว่าสามารถทำได้ก็ตาม ด้านจีนนั้นท่าทีที่สำคัญคือการส่งเรือและเครื่องบินลาดตระเวนแล่นรอบหรือบินผ่านบริเวณเกาะเซนกากุ/เตียวหยูอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในการมีอธิปไตยเหนือหมู่เกาะ และยังพยายามขับไล่เรือสำเภาญี่ปุ่นที่เข้าใกล้ฝั่ง อีกทั้งการประกาศเขตพิสัยสูงฝ่ายเพื่อการป้องกันภัยทางอากาศ หรือ Air Defense Identification Zone - ADIZ ของจีน ตลอดจนการติดตั้งแท่นขุดเจาะน้ำมันโดยไม่ฟังเสียง

คัดค้านของญี่ปุ่น ทั้งนี้ แม้ทั้งสองประเทศจะออกมาตอบโต้การกระทำที่ก้าวร้าวต่อกันบ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม คาดว่าจีนเล็งเห็นแล้วว่าความสัมพันธ์ที่ดีจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ และเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์การขยายอำนาจอย่างสันติมากกว่า ดังนั้น แนวโน้มในการปะทะทางทหารอย่างรุนแรงจึงมีแนวโน้มเป็นไปได้น้อย

ความพยายามในการแก้ปัญหาข้อพิพาทในการอ้างกรรมสิทธิ์เกี่ยวกับหมู่เกาะในทะเลจีนตะวันออกระหว่างญี่ปุ่น-จีนในห้วงที่ผ่านมา ญี่ปุ่นและจีนเดินหน้าหารือแนวทางจัดการวิกฤตทางทะเลเพื่อป้องกันการเผชิญหน้ากันยาวนานรอบหมู่เกาะในทะเลจีนตะวันออกเมื่อวันที่ 12 ม.ค. 2558 โดยการหารือระดับปฏิบัติการครั้งนี้ กระทรวงกลาโหมญี่ปุ่นและจีนบรรลุข้อตกลงขั้นต้นที่จะจัดตั้งโทรศัพท์สายด่วน การใช้ความถี่วิทยุทั่วไปของเรือ และ บ.ของทั้งสองประเทศบริเวณรอบหมู่เกาะดังกล่าว รวมถึงการจัดประชุมประจำปี นอกจากนี้เมื่อวันที่ 22 เม.ย. 2558 ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ของจีน และนายกรัฐมนตรี ซินโงะ อาเบะ ของญี่ปุ่น ได้พบปะหารือกันนอกกรอบการประชุมสุดยอดอาเซียน-แอฟริกาที่อินโดนีเซีย โดยหลังการพบปะหารือนายกรัฐมนตรีอาเบะกล่าวว่า ทั้งสองประเทศกำลังพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในทะเลจีนตะวันออก

ผลกระทบต่ออาเซียนและไทยจากข้อพิพาทในทะเลจีนตะวันออก อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคโดยรวมด้วย และยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่ออาเซียน โดยเฉพาะในบริบทการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และการพัฒนาเศรษฐกิจอาเซียนที่จะครอบคลุมถึงเอเชียตะวันออก ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งจีนและญี่ปุ่น โดยความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่นยังไม่มีแนวโน้มที่จะดีขึ้นในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากการเมืองภายในของทั้งสองประเทศไม่เอื้ออำนวยให้มีการเจรจาหรือยอมอ่อนข้อให้แก่กันในขณะนี้ ขณะที่ฟิลิปปินส์กังวลว่าจีนอาจขยายเขตควบคุมทางอากาศเข้าไปในทะเลจีนใต้ ซึ่งจีนมีปัญหาคติพิพาทพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลอยู่กับฟิลิปปินส์ด้วย

2. สถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี

เกาหลีเหนือยังคงแสดงท่าทีแข็งกร้าวด้วยการทดลองนิวเคลียร์ครั้งที่ 5 (มีการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ขนาด 10-

20 กิโลเมตร เทียบเท่าระเบิดนิวเคลียร์ที่โจมตีเมืองฮิโรชิมา และนางาซากิ) และแสดงการยั่วยุอย่างต่อเนื่องด้วยการยิงขีปนาวุธพิสัยไกล ทั้งนี้ แม้ว่าเกาหลีเหนือจะถูกประณาม/กดดันจากนานาประเทศ แต่คาดว่าเกาหลีเหนือจะไม่ล้มเลิกแผนทดลองนิวเคลียร์ในครั้งต่อไป ทั้งนี้ การทดลองนิวเคลียร์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ รวมทั้งเป็นการส่งสัญญาณอย่างชัดเจนต่อเกาหลีใต้ สหรัฐฯ จีน และนานาประเทศว่า เกาหลีเหนือจะยึดมั่นในโครงการนิวเคลียร์ และต้องการยกระดับเป็นรัฐนิวเคลียร์เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง การที่เกาหลีเหนือมีความก้าวหน้าด้านนิวเคลียร์อย่างเด่นชัดจะทำให้เกาหลีเหนือได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยผลักดันให้เกาหลีใต้ต้องเร่งแสวงหาการป้องกันทางนิวเคลียร์ โดยอาจเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกานำอาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธวิธีกลับเข้ามาประจำการในคาบสมุทรเกาหลี หรือนำอาวุธยุทธศาสตร์อื่นมาคุ้มครองเกาหลีใต้ ในขั้นนี้ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) จะผลักดันให้มีมาตรการคว่ำบาตรที่รุนแรงขึ้น แต่คงทำได้ อย่างจำกัด เนื่องจากเหลือช่องทางคว่ำบาตรให้ดำเนินการ มีอีกไม่มากนัก อีกทั้งการผลักดันมาตรการที่รุนแรงยังต้องได้รับความเห็นชอบจากจีนและรัสเซีย ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับสหรัฐฯ ด้วย

นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น

นโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นชุดปัจจุบันเน้นเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศที่ประสบภาวะชะงักงันมากกว่า 2 ทศวรรษ อีกทั้งยังมุ่งฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวเมื่อปี 2554 รวมทั้งปรับปรุงระบบการศึกษา สนับสนุน การมีบทบาทของท้องถิ่น ปฏิรูปการประกันสังคม และทบทวนแนวทางทางการทูตและความมั่นคง เพื่อให้ประเทศกลับมาเข้มแข็งและมั่นคงอีกครั้ง

แม้ว่ารัฐบาลปัจจุบันจะมีความมั่นคงทางการเมืองสูง แต่ก็มีบางประเด็นการเมืองที่ละเอียดอ่อน และเป็นความท้าทายต่อเนื่อง ได้แก่ 1) การผลักดันการเปิดใช้โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์อีกครั้งด้วยความจำเป็นในการลดรายจ่ายจากการนำเข้าพลังงาน 2) การโยกย้ายฐานทัพสหรัฐฯ ในเกาะโอกินาวา ซึ่งมีกระแสต่อต้านอย่างรุนแรงต่อนโยบายรัฐบาลที่ต้องการให้ฐานทัพสหรัฐฯ 3) การผลักดันนโยบาย

ความมั่นคง โดยเฉพาะการฟื้นฟูบทบาททางทหารผ่านนโยบายการมีส่วนร่วมเชิงรุกในการสนับสนุนสันติภาพ (Proactive Contribution to Peace)

จากสถานการณ์ด้านความมั่นคงรอบญี่ปุ่นที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งภัยคุกคามจากจีน (ข้อพิพาทเรื่องเขตแดน) และเกาหลีเหนือ (การพัฒนาขีปนาวุธนิวเคลียร์) ส่งผลให้ญี่ปุ่นเตรียมขยายบทบาทด้านความมั่นคงและขีดความสามารถของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของญี่ปุ่น โดยได้พยายามผ่านร่างกฎหมายด้านความมั่นคงเพื่อขยายบทบาทของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น ที่ทำให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นสามารถเคลื่อนไหวกองทหารในต่างประเทศได้เป็นครั้งแรก นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างไรก็ตาม ได้รับการคัดค้านอย่างหนักทั้งจากประชาชนและพรรคฝ่ายค้าน เนื่องจากรวมว่าการผ่านร่างกฎหมายดังกล่าวเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญฝ่ายสันติที่ใช้กันมายาวนาน 70 ปี อีกทั้งอาจปูทางให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นถูกสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเทศพันธมิตร ดึงเข้าร่วมสงครามทั่วโลก

นโยบายต่างประเทศ การดำเนินบทบาทของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยึดมั่นในสันติภาพและสังคมที่ปราศจากสงคราม บนพื้นฐานของความสำนึกผิดอย่างมากต่อสงครามโลกครั้งที่ผ่านมา และการเสริมสร้างสันติภาพเชิงรุกในปีที่ 70 ของการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเสาหลักของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ 1) การให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ 2) การเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และ 3) การดำเนินนโยบายการทูตเชิงเศรษฐกิจอย่างแข็งขัน เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยบทบาทสำคัญที่ญี่ปุ่นพยายามแสดงให้ประชาคมโลกเห็นถึงนโยบายต่างประเทศที่ส่งเสริมสันติภาพเชิงรุก ได้แก่ 1) การจัดประชุมระดับโลกว่าด้วยการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ครั้งที่ 3 เมื่อเดือนมีนาคม 2558 ที่เมืองเซนได เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ และการฝึกฝนในฐานะเป็นประเทศที่ผ่านภัยพิบัติมาแล้วหลายครั้ง 2) การเป็นผู้นำในการรณรงค์เพื่อลดอาวุธ และการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ 3) การลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประเทศสมาชิกไม่ถาวรของ UNSC (วาระปี 2559-2560) และสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดการปฏิรูปสหประชาชาติ (UN) นอกจากนี้ญี่ปุ่นได้แสดงความพร้อมที่จะร่วมมือกับ

ประชาคมระหว่างประเทศในประเด็นท้าทายรูปแบบต่าง ๆ (Non-Traditional Security Threats) ซึ่งรวมถึงการต่อต้านการก่อการร้าย โรคระบาด ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สถานการณ์ด้านความมั่นคง ปัจจุบันญี่ปุ่นยังไม่มีทหารอยู่ในประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการแก้ไขการตีความรัฐธรรมนูญ เพื่อให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น (Self Defense Force - SDF) สามารถใช้สิทธิป้องกันร่วมได้ โดยอุปสรรคสำคัญคือเสียงคัดค้านจากทั้งภายในประเทศและความกังวลจากประเทศรอบข้าง ที่เกรงว่าญี่ปุ่นกำลังจะใช้ความพยายามในการกลับไปสู่ความเป็นมหาอำนาจทางการทหารเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต อีกทั้งประเด็นที่นานาประเทศจับตามองอยู่คือ ถึงแม้ว่าการดำเนินการของญี่ปุ่นจะเป็นเพียงการปูพื้นฐานทางกฎหมาย และยังไม่ได้ใช้สิทธิป้องกันร่วมนี้จริง แต่ก็ยังเป็นเหตุให้ประชาคมโลกตั้งข้อสงสัยจนกระทั่งเกิดความหวาดระแวงมากขึ้นอีกในภูมิภาคนี้ และอาจส่งผลให้เป็นช่องทางกับประเทศอื่น ๆ ใช้เป็นข้ออ้างในการขยายอิทธิพลทางการทหารได้ โดยเฉพาะจีนหรือเกาหลีเหนือ อย่างไรก็ตาม ครม. ญี่ปุ่นมีมติเห็นชอบกฎระเบียบใหม่เกี่ยวกับกฎหมายส่งออกราวุธที่ญี่ปุ่นใช้มาตั้งแต่ปี 2510 โดยญี่ปุ่นจะไม่ส่งออกราวุธให้แก่ประเทศที่ตกอยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง หรืออาจเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของนานาชาติ นอกจากนี้การจำหน่ายอาวุธจะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมสันติภาพสากล รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น อาทิ การส่งออกราวุธให้แก่ประเทศที่เป็นเส้นทางคมนาคมทางทะเล (The Sea lanes Of Communication - SLOC) เพื่อเป็นการป้องกันภัยคุกคามในเส้นทางเดินเรือ อีกทั้งรัฐบาลได้กำหนดกลไกการส่งออกรูปธรรมทางกลาโหมที่มีความโปร่งใสงยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือกับนานาชาติ การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาและผลิตอาวุธกับนานาชาติ โดยเฉพาะสหรัฐฯ ด้วย

กระทรวงกลาโหมญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะของบประมาณมูลค่า 5.17 ล้านล้านเยน (ประมาณ 5.1 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ในปีงบประมาณ 2560 เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นในการเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่ตึงเครียดจากเกาหลีเหนือ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การขอเพิ่มงบประมาณดังกล่าว

ถือเป็นการเพิ่มงบประมาณเป็นครั้งที่ 5 ให้แก่กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นที่ได้รับการอนุมัติโดยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอเบะ สำหรับงบประมาณดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในการจัดซื้อขีปนาวุธแบบตั้งรับรุ่นใหม่ และการพัฒนาระบบขีปนาวุธตั้งรับจากภาคพื้นดินสู่อากาศ โดยเฉพาะการขยายวิถีและการยกระดับความแม่นยำ นอกจากนี้ยังมีแผนที่จะนำงบประมาณส่วนหนึ่งไปใช้ในการพัฒนาเรือดำน้ำที่มีความสามารถในการตรวจสอบ และการพัฒนาเรือพิฆาตรวมไปถึงการจัดซื้อเครื่องบินเจ็ตแบบจู่โจม

การขยายขีดความสามารถด้านการป้องกันของญี่ปุ่นซึ่งนอกจากจะครอบคลุมการให้ความช่วยเหลือประเทศพันธมิตรในภาวะวิกฤตขัดแย้งและสถานการณ์ด้านมนุษยธรรมแล้ว ยังเป็นการส่งสัญญาณแก่พันธมิตรในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกว่าญี่ปุ่นมีความพร้อมที่จะดำเนินบทบาทผู้นำในภูมิภาค ซึ่งเป็นผลดีต่ออาเซียนและไทย ขณะเดียวกันญี่ปุ่นเองก็มีเจตนารมณ์ที่จะเข้าไปมีบทบาทร่วมในการจัดการภัยพิบัติ และช่วยป้องกันความขัดแย้งในภาวะความตึงเครียดบริเวณทะเลจีนใต้ แต่ในระยะยาวคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อความสมดุลอำนาจระหว่างจีน-ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นโยบายความมั่นคง รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอเบะได้ประกาศยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงใหม่ เพื่อให้ญี่ปุ่นมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในฐานะ “Proactive Contributor to Peace” ของภูมิภาค และมีเรื่องการปรับปรุงพื้นฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในการป้องกันร่วม เป็นหนึ่งในประเด็นหลักของยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยเริ่มจาก ครม. ญี่ปุ่นมีมติเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2557 เห็นชอบให้ปรับการตีความมาตรา 9 ของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถใช้สิทธิในการป้องกันร่วม (Collective Self - Defense) ได้

ผลของการปรับการตีความดังกล่าว ทำให้ญี่ปุ่นสามารถส่งกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น 1) ในกรณีการเข้าช่วยเหลือเมื่อกองกำลังของพันธมิตรถูกโจมตี 2) กรณีเกิดเหตุฉุกเฉินในพื้นที่รอบ ๆ ญี่ปุ่น หรือพื้นที่ที่เรือญี่ปุ่นแล่นผ่าน 3) เข้าร่วมในกิจกรรมรักษาสันติภาพของสหประชาชาติที่กว้างขวางขึ้น 4) ตอบโต้ในกรณีที่ถูกโจมตีด้วยอาวุธ และ 5) ในกรณีเพื่อช่วยเหลือชาวญี่ปุ่นที่อยู่นอกประเทศเพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถใช้สิทธิในการป้องกันร่วมได้นั้น เมื่อวันที่ 19

กันยายน 2558 รัฐสภาญี่ปุ่นได้ให้การรับรองกฎหมายรักษาสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่น โดยส่งผลให้ญี่ปุ่นสามารถ 1) ตอบโต้ได้ตามสมควรต่อสถานการณ์ใด ๆ เพื่อปกป้องรักษาชีวิตและการดำเนินชีวิตอย่างสันติของประชาชนชาวญี่ปุ่น และ 2) ช่วยดูแลรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของประชาคมระหว่างประเทศตาม “แนวคิดสันตินิยมเชิงรุก” ซึ่งญี่ปุ่นไม่มีการเปลี่ยนแปลงต่อท่าทีและทัศนะเดิมของตนที่มีมาตลอดเป็นเวลา 70 ปี โดยยังคงเป็นประเทศที่รักความสงบ ส่งเสริมการยับยั้งการใช้อาวุธตามสัมพันธไมตรีระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ กระชับความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ในเชิงร่วมมือกันให้ลึกซึ้งกับประเทศหุ้นส่วนหลาย ๆ ประเทศ

ยุทธศาสตร์ทางทหาร ญี่ปุ่นได้เตรียมความพร้อมปฏิบัติการป้องกันประเทศ โดยการดำรงขีดความสามารถของกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้ตอบโต้ภัยคุกคามได้ทุกลักษณะ โดยเฉพาะการป้องกันหมู่เกาะในภาคตะวันตกเฉียงใต้ การรักษาความมั่นคงทางทะเล การครองอากาศ ตลอดจนการส่งกำลังบำรุง โดยการพัฒนาทั้งความรู้ และเทคโนโลยี อย่างจริงจัง

แผนพัฒนาเสริมสร้างกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นในห้วงปี 2557-2561 ญี่ปุ่นมีแผนการพัฒนาเสริมสร้างรักษาการใช้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นในการกิจการป้องกันประเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเน้นการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การพัฒนากองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นให้มีขีดความสามารถในการป้องกันการโจมตีหมู่เกาะต่าง ๆ ของญี่ปุ่น การป้องกันการโจมตีด้วยขีปนาวุธนำวิถี การยกพลขึ้นบก การป้องกันทางอากาศและไซเบอร์ และการรองรับต่อปัญหาภัยพิบัติขนาดใหญ่ รวมทั้งการเข้าร่วมในการปฏิบัติการกิจให้ความร่วมมือด้านสันติภาพของนานาชาติ การปฏิบัติการกิจในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศเพื่อปรับปรุงสภาวะแวดล้อมของโลกให้มีความมั่นคง

ผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาคจากการใช้กฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่

ที่ผ่านมาญี่ปุ่นประเมินประเทศที่มีศักยภาพเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นในปัจจุบันคือ เกาหลีเหนือ

จีน และรัสเซีย โดยญี่ปุ่นมองการพัฒนาศักยภาพทางการทหารของประเทศเพื่อนบ้านอย่างกังวล และไม่เชื่อว่าประเทศเพื่อนบ้านพัฒนาศักยภาพทางการทหารเพื่อสันติ ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางทะเลมาก เพราะสินค้าทั้งขาเข้า-ขาออกของญี่ปุ่นประมาณร้อยละ 99 อาศัยการขนส่งทางทะเล โดยเฉพาะการขนส่งทรัพยากรพลังงาน ดังนั้น การดำรงอยู่ของชาติและการรักษาความมั่นคงทางทะเลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจะต้องรักษาไว้ซึ่งศักยภาพและขีดความสามารถในการคุ้มครอง ขณะเดียวกันจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศรอบบ้าน เช่น จีน ทำให้จีนต้องแสวงหาแหล่งทรัพยากรเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของประชากร จึงทำให้จีนต้องขยายแสนยานุภาพทางทะเล เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลซึ่งทับซ้อนกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องปรับนโยบายด้านความมั่นคงมาเป็นนโยบายสันติภาพเชิงรุกมากขึ้น พร้อมกับเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันประเทศแล้วยังเสริมสร้างความแน่นแฟ้นในการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเสาหลักความมั่นคงของญี่ปุ่น รวมทั้งเพิ่มความร่วมมือด้านการทหารกับพันธมิตรที่ใกล้ชิดอื่น ๆ อาทิ ออสเตรเลีย และเกาหลีใต้ด้วย

การพัฒนาที่สำคัญของญี่ปุ่นประการหนึ่งเพื่อรองรับต่อความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปคือ การอนุมัติใช้กฎหมายถ่ายโอนยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยีฉบับใหม่ เมื่อเดือนเมษายน 2557 เพื่อผ่อนคลายข้อจำกัดต่าง ๆ ในการส่งมอบยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยี ทำให้ญี่ปุ่นสามารถสนับสนุนยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยี ในภารกิจที่มีเป้าหมายเพื่อรักษาสันติภาพ และการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งสามารถจัดหาอุปกรณ์ป้องกันตัวเองไปยังพื้นที่ที่มีทหารจาก กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นประจำการอยู่ และยังสามารถพัฒนาและผลิตอาวุธร่วมกับสหรัฐฯ และพันธมิตรสำคัญได้เพื่อเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ

เมื่อปี 2558 สภาผู้แทนราษฎรญี่ปุ่นได้ผ่านกฎหมายความมั่นคงหลายฉบับ โดยให้อำนาจที่เรียกว่า “Collective Self - Defense” แก่กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นให้สามารถส่งทหารออกไปร่วมรบกับกลุ่มประเทศพันธมิตรได้ ประเด็นนี้ได้ถูกถกเถียงในสังคมญี่ปุ่นมายาวนาน โดยรัฐบาลหัวอนุรักษ์นิยมอย่างพรรคเสรีประชาธิปไตย

(Liberal Democratic Party - LDP) เคยพยายามหาโอกาสผ่านกฎหมายที่จะเพิ่มอำนาจของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นมาแล้วหลายครั้ง และเพิ่งจะสามารถผ่านสภาล่างได้สำเร็จในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอาเบะที่ขณะนี้ถือเสียงข้างมากอยู่ในสภา

การตีความมาตรา 9 นั้นมีความซับซ้อนและถูกตีความใหม่อยู่หลายครั้ง โดยแต่ละฝ่ายก็ตีความไม่ตรงกัน เช่น ประเด็นที่ว่าการที่ญี่ปุ่นมีกองกำลังป้องกันตนเองที่มีศักยภาพเหมือนกองทัพนั้นผิดหลักรัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่นหรือไม่ นักการเมืองฝ่ายซ้าย/ฝ่ายขวา หรือนักวิชาการด้านรัฐธรรมนูญก็ยังให้ความเห็นไม่ตรงกัน เหมือนกับประเด็นล่าสุดคือ การที่รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอาเบะต้องการเพิ่มบทบาทในการส่งทหารญี่ปุ่นเข้าร่วมทำสงครามกับประเทศพันธมิตรได้ (Collective Self - Defense) ก็มีผู้ตีความออกไปสองฝ่ายคือผิดและไม่ผิดหลักรัฐธรรมนูญ แต่ดูเหมือนว่าขณะนี้นักวิชาการรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่จะให้น้ำหนักกว่ากฎหมายที่เพิ่งผ่านสภาผู้แทนราษฎรไปนั้นจะขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญเสียมากกว่า

ชุดกฎหมายความมั่นคงที่ผ่านสภาผู้แทนราษฎรญี่ปุ่นครั้งนี้มีอยู่ 2 ฉบับ ฉบับแรกจะอนุญาตให้ญี่ปุ่นส่งกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นออกไปสนับสนุนกองทัพอากาศพันธมิตรที่เผชิญสงคราม หรือที่เรียกว่า “แผนป้องกันร่วม” (Collective Defense) แม้ความขัดแย้งเหล่านั้นจะไม่ใช้ภัยคุกคามต่อประเทศและพลเมืองญี่ปุ่นโดยตรงก็ตาม และญี่ปุ่นยังสามารถให้การสนับสนุนด้านโลจิสติกส์ต่อการกิจรักษาสันติภาพตามที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nation - UN) ส่วนฉบับที่ 2 เป็นการทบทวนกฎหมายความมั่นคง 10 ฉบับเดิม ซึ่งห้ามมิให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามนอกประเทศ นอกจากนี้กฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่ยังอนุญาตให้รัฐบาลญี่ปุ่นส่งกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นออกไปช่วยชีวิตพลเมืองที่ตกอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งในต่างแดน รวมถึงส่งเจ้าหน้าที่ออกไปช่วยค้นหาเรือต่างชาติที่อยู่นอกเขตแดนของญี่ปุ่นได้ในบางกรณี นอกจากนี้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นจะสามารถใช้อาวุธด้วยจุดประสงค์ที่มากกว่าการป้องกันตัว เช่น เพื่อปกป้องผู้อื่น หรือเพื่อให้บรรลุซึ่งภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

อย่างไรก็ตาม กฎหมายความมั่นคงชุดนี้มีความคลุมเครืออยู่มาก เช่น กฎหมายเปิดให้ญี่ปุ่นสามารถส่งกองกำลังป้องกันตนเองเข้าร่วมทำสงครามกับประเทศภาคีอย่างเช่น

สหรัฐฯ ได้ต่อเมื่อสงครามนั้นเป็นภัยอันตรายต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่นเท่านั้น ซึ่งหลายคนเห็นว่า “อันตรายต่อความอยู่รอด” นั้นจะนิยามและตีความเหตุการณ์กันอย่างไร และสุดท้ายจะถูกนำมาใช้อย่างไรนั้นยังไม่ชัดเจน แม้ว่าเมื่อปี 2558 รัฐบาลญี่ปุ่นจะกำหนดเงื่อนไข 3 ข้อในการใช้กำลังทหาร (Use Of Force) ออกมาแล้วก็ตาม ก็ยังไม่ทำให้หลายฝ่ายยุติการตีความได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวกลายเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้เกิดการต่อต้านและประท้วงจากประชาชนและนักวิชาการญี่ปุ่นจนถึงปัจจุบัน

ด้านการเพิ่มงบประมาณทหารและการพัฒนาอุตสาหกรรมอาวุธของญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเพิ่มศักยภาพและขยายบทบาทอำนาจทางการทหารของญี่ปุ่น เพื่อตอบโต้กับการเพิ่มงบประมาณทหารและศักยภาพของกองทัพจีน โดยเฉพาะเมื่อเร็ว ๆ นี้พบว่าจีนกำลังก่อสร้างที่จอดเรือรบในหลาย ๆ เกาะในทะเลจีนใต้ ซึ่งกลายเป็นสัญญาณเตือนภัยให้รัฐบาลญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นเองก็มีข้อพิพาทกับจีนเรื่องหมู่เกาะเซนกากุหรือหมู่เกาะเตียวหยูบริเวณทะเลจีนตะวันออกด้วยเช่นกัน ทั้งการเผชิญหน้ากันทางทหารในพื้นที่พิพาทดังกล่าว และการเผชิญหน้าทางการทูต

จากรายงานแนวโน้มค่าใช้จ่ายทางการทหารของประเทศต่าง ๆ ในปี 2558 ของสถาบันวิจัยทางการทหาร SIPRI พบว่าญี่ปุ่นเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการทหารมากขึ้นเมื่อเทียบกับ 10 ปีที่แล้ว ขณะที่จีนมีการเพิ่มงบประมาณทหารมากที่สุดในโลกคือร้อยละ 167 และเมื่อเทียบกับ GDP ของประเทศค่าใช้จ่ายทางการทหารของจีนอยู่ที่ร้อยละ 2 ของ GDP ส่วนญี่ปุ่นอยู่ที่ร้อยละ 1 และสหรัฐฯ ที่ยังมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลกอยู่ในขณะนี้ค่าใช้จ่ายทางการทหารอยู่ที่ร้อยละ 3.3 ของ GDP ทั้งนี้ ทำให้มองได้ว่าในอนาคตจะมีการแข่งขันกันเพิ่มแสนยานุภาพของประเทศที่เกี่ยวข้องด้วยการเพิ่มงบประมาณด้านการทหาร รวมทั้งมีการซื้อขายอาวุธยุทโธปกรณ์และการขยายการลงทุนด้านอุตสาหกรรมอาวุธในญี่ปุ่นมากขึ้นอีกด้วย

เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นท่าทีเห็นจากการทำสงครามมาเป็นระยะเวลานานนับตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับข้อจำกัดของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ไม่อนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นเข้าร่วมกับพันธมิตรในการใช้กำลังป้องกันประเทศ รวมทั้งมีข้อจำกัดในการใช้กำลังนอก

ประเทศ ทำให้ผู้นำและกำลังพลรุ่นใหม่ขาดประสบการณ์ในการใช้กำลังปฏิบัติการจนนอกประเทศ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในห้วงที่ผ่านมาจากสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากการขยายแสนยานุภาพทางทะเลในทะเลจีนตะวันออก และการทดสอบขีปนาวุธและอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ จึงเป็นแรงผลักดันให้มีการตีความรัฐธรรมนูญใหม่ และออกกฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่ที่เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นสามารถใช้กำลังร่วมกับพันธมิตรที่ใกล้ชิดในการป้องกันประเทศ รวมทั้งส่งกำลังออกไปนอกประเทศได้ ทำให้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นในยุคปัจจุบันพยายามแสวงหาความร่วมมือจากพันธมิตรและมิตรประเทศในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับกองกำลังป้องกันตนเองในการเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

ญี่ปุ่นเพิ่มบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือของประเทศในภูมิภาคในการสร้างความมั่นคงภายในของแต่ละประเทศผ่านทางโครงการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance - ODA) รวมทั้งริเริ่มโครงการพัฒนาศักยภาพของกองทัพของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) (Capacity Building) ซึ่งเป็นโครงการของกระทรวงกลาโหมญี่ปุ่นที่ให้การสนับสนุนด้านกำลังพลและยุทโธปกรณ์แก่กองทัพของประเทศเป้าหมายในอาเซียน นอกจากนี้กองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นยังเข้าร่วมฝึกซ้อมทางการทหารกับพันธมิตรที่ใกล้ชิด อาทิ กองทัพสหรัฐฯ และออสเตรเลีย ซึ่งถือเป็นการส่งสัญญาณแก่จีนอย่างชัดเจน

จากการผ่อนคลายกฎหมายในการถ่ายโอนยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยีของญี่ปุ่น ทำให้สามารถให้การสนับสนุนยุทโธปกรณ์แก่ประเทศที่มีปัญหาการอ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้กับจีนได้นั้น จะช่วยลดอำนาจจีนในทะเลจีนใต้ได้ และจะส่งผลบวกในทางจิตวิทยากับประเทศคู่พิพาทในหมู่เกาะทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะเวียดนามและฟิลิปปินส์ที่มีข้อพิพาทกับจีนในเรื่องนี้มาโดยตลอด รวมทั้งประเทศอาเซียนอื่น ๆ ก็จะได้รับผลกระทบจากการที่ญี่ปุ่นช่วยสหรัฐฯ คานอำนาจจีน เพราะไม่มีประเทศใดในอาเซียนต้องการให้จีนขยาย

อิทธิพลในเอเชียมากเกินไป ขณะเดียวกันผลที่อาจตามมาจากการเพิ่มบทบาทและอำนาจของทหารญี่ปุ่นในอนาคตคือประวัติศาสตร์อันแสนเจ็บปวดในอดีตของประเทศในภูมิภาคที่เคยถูกญี่ปุ่นรุกราน และตกเป็นเมืองขึ้นของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น เกาหลีใต้ จีน และอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฉะนั้นในทางตรงกันข้าม แม้ญี่ปุ่นจะช่วยสหรัฐฯ คานอำนาจจีนในภูมิภาคได้ แต่ก็อาจทำให้เกิดมรสุมจิตวิทยาในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เพราะเมื่อบทบาททางการทหารของญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นก็อาจทำให้ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเริ่มหวาดระแวงอำนาจของญี่ปุ่นได้ในที่สุด ทางป้องกันที่น่าจะเป็นไปได้คือการฝึกซ้อมทหารร่วมกันในภูมิภาค การส่งสารที่ชัดเจนแก่ประเทศต่าง ๆ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต

สำหรับผลกระทบต่อไทยจากการเพิ่มบทบาททางการทหารของญี่ปุ่น ในภาพรวมญี่ปุ่นไม่ใช่อภัยคุกคามต่อไทยจากเงื่อนไขด้านภูมิรัฐศาสตร์ และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแน่นแฟ้นมาโดยตลอด แต่ญี่ปุ่นอาจจะบีบให้ไทยเลือกข้างและแสดงท่าทีในเรื่องที่ไทยไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงมากขึ้น ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นจะรุกตลาดอาวุธยุทโธปกรณ์ของไทยมากขึ้น และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตในไทยอยู่แล้ว เช่น มิซูบิชิ คาวาซากิ โตโยต้า จะเข้าหาผู้กำหนดนโยบายของไทยมากขึ้น เพื่อหวังผลเชิงพาณิชย์ด้านความมั่นคง ในภาพใหญ่ ญี่ปุ่นคงจะต้องการเพิ่มบทบาทด้านความมั่นคงในไทยและอาเซียนมากขึ้น ด้วยการขยายความร่วมมือกับไทยโดยสาขาที่ญี่ปุ่นแสดงความสนใจ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนยุทโธปกรณ์ทางทหาร การให้ความช่วยเหลือเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการทหารของไทย และความร่วมมือด้านการศึกษาและการฝึกสอนทางการทหาร ซึ่งอาจรวมถึงการขยายบทบาทในการฝึกคอบร้าโกลด์

สรุป

ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมความมั่นคงรอบ ๆ ญี่ปุ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ญี่ปุ่นกำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายที่หลากหลาย โดยเฉพาะจากประเทศเพื่อนบ้านในประเด็นปัญหาการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ การแย่งชิงทรัพยากร ทำให้ความสัมพันธ์ถดถอยลง อาทิ ความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้กรณีปัญหาข้อพิพาททางอธิปไตยเหนือ

หมู่เกาะทะเลจีนมา (หมู่เกาะต็อก) และกับจีนกรณีหมู่เกาะเซนกาคุ (หมู่เกาะเตียวหยู) รวมถึงการคุกคามด้วยอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ แม้ว่าญี่ปุ่นจะมีสหรัฐฯ เป็นเสาหลักของความมั่นคงก็ตาม แต่จากท่าทีของสหรัฐฯ ที่ประนีประนอมจีนมากขึ้น รวมทั้งนโยบายของว่าที่ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงที่ยังไม่มีความชัดเจน จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นเชื่อว่าไม่สามารถยึดติดอยู่กับนโยบายความมั่นคงแบบเดิมได้อีกต่อไป ญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีท่าทีในเชิงรุกมากขึ้นในการพัฒนาศักยภาพทางการทหารและการแสวงหาพันธมิตร รวมทั้งมีบทบาทมากขึ้นในด้านความมั่นคงทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก เพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์และสันติภาพของตนเองเอาไว้ จึงได้มีนโยบายขยายบทบาทในการป้องกันประเทศ ด้วยการปรับปรุงยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศ โดยยกระดับทบวงป้องกันตนเองเป็นกระทรวงกลาโหม เริ่มบังคับใช้กฎหมายในการส่งมอบยุทธโประณ์และเทคโนโลยีในการป้องกันประเทศ การตีความรัฐธรรมนูญด้านการใช้กำลังทหารใหม่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการทางทหารร่วมกับมิตรประเทศได้ภายใต้ขอบเขตที่กำหนด รวมถึงการออกกฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่ที่เป็นการยกระดับการปฏิบัติการทางทหาร ทั้งการป้องกันตนเอง การให้ความช่วยเหลือแก่พันธมิตรที่ใกล้ชิด ซึ่งตกอยู่ภายใต้การโจมตีที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนปรนข้อจำกัดต่าง ๆ ในการเข้าร่วมการปฏิบัติในการกิจรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นกระชับความสัมพันธ์ทางทหารกับสหรัฐฯ และประเทศต่าง ๆ ได้อีกด้วย

การรักษาความมั่นคงของญี่ปุ่นจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นความรับผิดชอบของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นและกองกำลังพันธมิตรคือสหรัฐฯ ตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ดังนั้น เพื่อให้รองรับและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการเสริมสร้างขีดความสามารถของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นตามแผนพัฒนาเสริมสร้างกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น ด้วยการมุ่งเน้นถึงการมีกำลังพลวัตในการป้องกันประเทศ (Dynamic Defense Force) ได้แก่ 1) การป้องกันปรามและการป้องกันที่เน้นประสิทธิภาพ

2) การสร้างเสถียรภาพด้านสิ่งแวดล้อมด้านความมั่นคงของพื้นที่เอเชีย-แปซิฟิก 3) การปรับปรุงสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงของโลก นอกจากนี้ยังให้มีการทบทวนการจัดกำลังของกองกำลังป้องกันตนเองทางบก รวมถึงเสริมประสิทธิภาพของกองกำลังป้องกันตนเองทางทะเลและทางอากาศเพื่อเตรียมการไว้สำหรับป้องกันอิทธิพลของหมู่เกาะจำนวนมากที่อยู่นอกฝั่ง ตามนโยบายการป้องกันประเทศแบบพลวัตที่เน้นความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่และการเคลื่อนย้ายกำลังขนาดใหญ่

สำหรับผลกระทบด้านความมั่นคงต่อไทย จากการเพิ่มบทบาททางทหารของญี่ปุ่นในภาพรวมไม่เป็นภัยคุกคามต่อไทย แต่ญี่ปุ่นอาจจะบีบให้ไทยเลือกข้าง และแสดงท่าทีในเรื่องที่ไทยไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงมากขึ้น ขณะเดียวกันญี่ปุ่นจะรุกตลาดอาวุธยุทธโประณ์ของไทยมากขึ้น และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตในไทย จะเข้าหาผู้กำหนดนโยบายของไทยมากขึ้นเพื่อหวังผลเชิงพาณิชย์ ความมั่นคงในภาพรวมญี่ปุ่นคงจะต้องการเพิ่มบทบาทด้านความมั่นคงในประเทศอาเซียนมากขึ้น ด้วยการขยายความร่วมมือกับไทยและใช้ไทยเป็นศูนย์กลางในการขยายความร่วมมือทางทหารในอาเซียน โดยด้านที่ญี่ปุ่นแสดงความสนใจ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนด้านยุทธโประณ์ทางการทหาร การให้ความช่วยเหลือเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการทหาร ความร่วมมือด้านการฝึกศึกษาทางการทหาร และรวมถึงขยายบทบาทในการฝึกผสม โดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถในการบรรเทาภัยพิบัติต่าง ๆ

ไทยดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับญี่ปุ่นมาโดยตลอด โดยผลประโยชน์ของไทยยังคงยึดโยงกับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับญี่ปุ่น การแก้กฎหมายด้านความมั่นคงจะช่วยส่งเสริมและเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ดังนั้น หากญี่ปุ่นเพิ่มศักยภาพด้านความมั่นคงเพิ่มมากขึ้นจะส่งผลดีกับกองทัพไทยในการเพิ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงกับญี่ปุ่นได้มากขึ้น ทั้งการฝึกซ้อมและการเพิ่มความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศในเรื่องของเทคโนโลยียุทธโประณ์ทางการทหาร รวมทั้งการมีช่องทางเพิ่มขึ้นในการเลือกอาวุธซื้อยุทธโประณ์ของกองทัพไทยในอนาคต

บรรณานุกรม

นาวาอากาศโท ปัญญา ศรีสิงห์. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติด้านการทหารของกองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา.

วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล. กฎหมายความมั่นคงฉบับใหม่ของญี่ปุ่น; การตีความมาตรา 9 ของรัฐธรรมนูญฉบับหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ใหม่ (Online). http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/admin_souvanee/ewt_dl_link.php?nid=2127&filename=index. ปีที่ 2559

ปัญญา ศรีสิงห์. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติด้านการทหารของกองกำลังป้องกันตนเองทางอากาศญี่ปุ่น (Online). http://www.asia.tu.ac.th/journal/EA_Journal52_2/A01.pdf

แนวหน้า. จับตาทำที่ญี่ปุ่น หลังผ่านกฎหมายความมั่นคงใหม่ (Online). <http://www.naewna.com/inter/180956>

Brett William Turner, UNDERSTANDING SHINZO ABE'S VISION FOR JAPAN: A POLITICAL THEORY APPROACH, accessed October 5, 2015, available from <https://digital.library.txstate.edu/bitstream/handle/10877/5447/Turner,BrettFinal.pdf?sequence=1>Cable

News Network (CNN), Japan's lawmakers OK greater overseas role for military, accessed November 9, 2015, available from <http://edition.cnn.com/2015/09/19/asia/japan-military-constitution/>

Japan Ministry of Defense, accessed September 1, 2015, available from <http://www.mod.go.jp/j/approach/agenda/seisaku/kihon02.html>

MGR Online. ญี่ปุ่นกับภัยก่อการร้าย <http://www.manager.co.th/Japan/ViewNews.aspx?NewsID=9580000129632>